

Briuselis, 2021 09 23
SWD(2021) 275 final

KOMISIJOS TARNYBŲ DARBINIS DOKUMENTAS

dėl teritorinių teisingos pertvarkos planų

1. ĮVADAS

Įgyvendinant Europos žaliąjį kursą, buvo sukurtas Teisingos pertvarkos mechanizmas (TPM), kad pereinant prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos nė vienas asmuo ir regionas nebūtų paliktas nuošalyje. Jis apima Teisingos pertvarkos fondą (TPF). 2021–2027 m. laikotarpiu šis fondas skirs 17,5 mlrd. EUR investicijų teritorijoms, kurias labiausiai paveikė perėjimas prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos.

TPF reglamentas įsigaliojo 2021 m. liepos 1 d.¹ Remdamosi savo 2020 m. vasario mėn. Europos semestro šalies ataskaitos D priedu, valstybės narės jau rengia teritorinius teisingos pertvarkos planus (TTPP) ir susijusias sanglaudos politikos programas².

Šiame dokumente išreiškiama Komisijos tarnybų nuomonė ir juo Europos Komisija nėra įpareigojama. Autoritetingai aiškinti Sąjungos teisę yra kompetentingas tik Europos Sąjungos Teisingumo Teismas.

2. ES LYGMENS STRATEGINĖS APLINKYBĖS

Europos žaliojo kursas yra naujoji Europos ekonomikos augimo strategija. Joje nustatomas plataus užmojo ilgalaikis tikslas pertvarkyti Sąjungą į modernią, efektyviai išteklius naudojančią ir konkurencingą ekonomiką, kurioje 2050 m. visai nebus grynojo išmetamo šiltnamio efektą sukeliančių dujų (ŠESD) kiekio, ekonomikos augimas bus atsietas nuo išteklių naudojimo ir nė vienas asmuo ir regionas nebus paliktas nuošalyje. Joje pabrėžiama, kad visuose sektoriuose, pvz., transporto, energetikos, žemės ūkio, pastatų ir pramonės, reikia esminių pokyčių, kartu vengiant prisirišimo prie netvarių modelių³.

Siekiant valdyti perėjimą prie darnesnio vystymosi, reikia parengti strateginę viziją, investuoti į novatoriškus sprendimus ir jų diegimą, palaipsniui atsisakyti netvarių modelių ir užtikrinti, kad pertvarka vyktų sąžiningai⁴. Tačiau ne visos valstybės narės, regionai ir miestai pradeda pertvarką nuo to paties taško arba turi tokius pat reagavimo pajėgumus, be to, žmonės ir darbuotojai bus paveikti skirtingai. Todėl Europos žaliuoju kursu klimato ir aplinkos uždaviniai paverčiami galimybėmis ir siekiama, kad pertvarka būtų teisinga ir įtrauki visiems.

TPM sukurtas pagal Europos žaliuojo kurso investicijų planą, siekiant įgyvendinti plataus užmojo tikslą nė vieno regiono nepalikti nuošalyje⁵. Jis apima TPF, įsteigtą vykdant sanglaudos politiką – pagrindinę ES politiką, skirtą skirtumams mažinti ir struktūrinių pokyčių Europos regionuose klausimui spręsti. Sanglaudos politikos pasidalijamuoju valdymu

---

¹ 2021 m. birželio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2021/1056, kuriuo įsteigiamas Teisingos pertvarkos fondas.

² Komisijos Struktūrinių reformų rėmimo generalinis direktoratas 17-ai valstybių narių teikia techninę paramą rengiant TTPP. Be to, pagal techninės paramos priemonę valstybės narės gali gauti specialią paramą teisingai pertvarkai įgyvendinti.

³ COM(2019) 640 *final*.

⁴ Perėjimo prie darnesnio vystymosi priemonių rinkinys, https://ec.europa.eu/regional_policy/lt/information/publications/guidelines/2020/supporting-sustainability-transitions-under-the-european-green-deal-with-cohesion-policy-toolkit-for-national-and-regional-decision-makers.

⁵ COM(2020) 21 *final*.

užtikrinama, kad nacionalinės, regioninės ir vietos valdžios institucijos bei suinteresuotieji subjektai būtų atsakingi už pertvarkos strategiją. Be TPF, taikant specialią teisingos pertvarkos sistemą pagal programą „InvestEU“ daugiausia dėmesio bus skiriama privačių investicijų šiose teritorijose pritraukimui, o pagal ES biudžeto lėšomis remiamą viešojo sektoriaus paskolų priemonę bus sudarytos lengvatinės skolinimo sąlygos viešosioms investicijoms remti.

Taikant TPM mokomasi iš ankstesnių struktūrinės pertvarkos procesų ir siekiama išvengti ankstesnės patirties klaidų, kai teritorijos dėl deindustrializacijos buvo paliktos nuošalyje. Jis grindžiamas praktine patirtimi, įgyta vykdant ankstesnes ir esamas iniciatyvas, pvz., ankstesnes Bendrijos iniciatyvas dėl pramonės sričių, priklausomų nuo krizės ištiktų pramonės sektorių, įvairinimo (RESIDER, RENAVAL, RECHAR)⁶, Anglių pramonės regionų pertvarkos iniciatyvą, apimančią integruotą požiūrį į pertvarką 34 regionuose, kurių ekonomika labai priklausoma nuo anglių, durpių ir degių skalūnų⁷, arba bandomuosius veiksmus, susijusius su pramonės pertvarką vykdančiais regionais⁸. Taikant TPM remiamasi nauju požiūriu – dėmesys skiriamas tiek nuo iškastinio kuro priklausomiems, tiek daug ŠESD išskiriantiems regionams, o poveikio klimatui neutralumo tikslas susiejamas su teritoriniu metodu, kuriuo siekiama sušvelninti neigiamą pertvarkos poveikį. Tai taip pat naudingas naujų priemonių derinys, kuriame dotacijos derinamos su paskolomis viešajam ir privačiajam sektoriams.

3. TINKAMUMAS FINANSUOTI: TERITORIJOS, KURIOMS DĖL PERTVARKOS DAROMAS DIDŽIAUSIAS NEIGIAMAS POVEIKIS

<i>Atitinkamos teisės aktų nuostatos</i>	
<i>Reglamentas</i>	<i>Straipsniai, konstatuojamosios dalys arba priedai</i>
Teisingos pertvarkos fondo reglamentas (2021/1056)	2 straipsnis. Konkretus tikslas 6 straipsnis. Specialūs asignavimai atokiausiems regionams ir saloms 11 straipsnis. Teritoriniai teisingos pertvarkos planai II priedas. Teritorinio teisingos pertvarkos plano šablonas (1 skirsnis) 2, 5, 8 ir 19 konstatuojamosios dalys
<i>Susiję teisės aktai</i>	
Energetikos sąjungos valdymo reglamentas ⁹	

⁶ <https://cordis.europa.eu/article/id/1663-assessment-of-community-initiatives-on-the-diversification-of-industrial-areas-dependent-upon-i/>.

⁷ https://ec.europa.eu/energy/topics/oil-gas-and-coal/EU-coal-regions/initiative-for-coal-regions-in-transition_pl.

⁸ https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/themes/industrial-transition.

⁹ 2018 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2018/1999 dėl energetikos sąjungos ir klimato politikos veiksmų valdymo, kuriuo iš dalies keičiami Europos Parlamento ir Tarybos reglamentai (EB) Nr. 663/2009 ir (EB) Nr. 715/2009, Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 94/22/EB, 98/70/EB, 2009/31/EB, 2009/73/EB, 2010/31/ES, 2012/27/ES ir 2013/30/ES, Tarybos direktyvos 2009/119/EB ir (ES) 2015/652 ir panaikinamas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 525/2013 (OL L 328, 2018 12 21, p. 1).

„Tai yra tos teritorijos, kurioms dėl pertvarkos daromas didžiausias neigiamas ekonominis ir socialinis poveikis“ (TPF reglamento 11 straipsnio 1 dalis)

Siekiant įveikti pagrindinius perėjimo prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos uždavinius, visų pirma susijusius su ekonominiais ir užimtumo klausimais, turimus finansinius išteklius reikės sutelkti į tas teritorijas, kurioms šis perėjimas daro didžiausią neigiamą ekonominį ir socialinį poveikį. Kitaip nei Europos regioninės plėtros fondas (ERPF) ir „Europos socialinis fondas +“ (ESF+), TPF daugiausia dėmesio skirs tam tikram NUTS 3¹⁰ regionų arba jų dalių skaičiui. Todėl tam, kad būtų remiamos pagal TPF, teritorijos turės pagrįsti savo priklausomybę nuo iškastinio kuro (ypač anglių, lignito, durpių, degių skalūnų, mazuto ir dyzelino) ir (arba) nuo daug ŠESD išskiriančios pramonės veiklos. Taip pat reikia pagrįsti, kad šioms konkrečioms teritorijoms dėl pertvarkos bus daromas didžiausias neigiamas ekonominis ir socialinis poveikis, visų pirma dėl numatomo darbo vietų sumažėjimo ir šiltnamio efektą sukeliančiomis dujomis taršiausių pramonės įrenginių gamybos procesų pertvarkymo¹¹.

„Valstybėms narėms, kurios labai priklauso arba dar visai neseniai priklausė nuo iškastinio kuro arba taršos šiltnamio efektą sukeliančiomis dujomis intensyviu pasižyminčios pramonės veiklos, kurios turės būti laipsniškai atsisakyta arba kurių reikės pritaikyti <...>, bus ypač sunku“ (TPF reglamento 8 konstatuojamoji dalis)

Visoms valstybėms narėms daro poveikį ES 2030 m. klimato srities ir energetikos tikslai ir perėjimas prie ES neutralaus poveikio klimatui ekonomikos iki 2050 m. Jų nacionaliniuose energetikos ir klimato srities veiksmų planuose¹² ir kitose susijusiose strategijose, pvz., nacionalinėse ilgalaikėse strategijose¹³, jei įmanoma, nustatomi nacionaliniai tikslai, politikos kryptys ir priemonės jiems pasiekti ir įvertinamas numatomas socialinis ir ekonominis poveikis. Dėl ekonomikos sektorių, nuo kurių jie priklausomi, nuosmukio ir (arba) pertvarkos TPF remiamiems regionams reikia didesnės pagalbos prisitaikant prie perėjimo prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos ir juo pasinaudojant. Numatoma, kad ekonominė veikla, pagrįsta iškastinio kuro gamyba, susidurs su negrįžtamu ekonominių rezultatų prastėjimu ir užimtumo lygio mažėjimu. Kiti daug ŠESD išskiriantys sektoriai, kuriuose daug anglies dioksido išskiriantiems procesams galima taikyti technologines iniciatyvas, kad būtų išsaugoti ekonominiai rezultatai ir padidintas užimtumas, turės būti pertvarkyti.

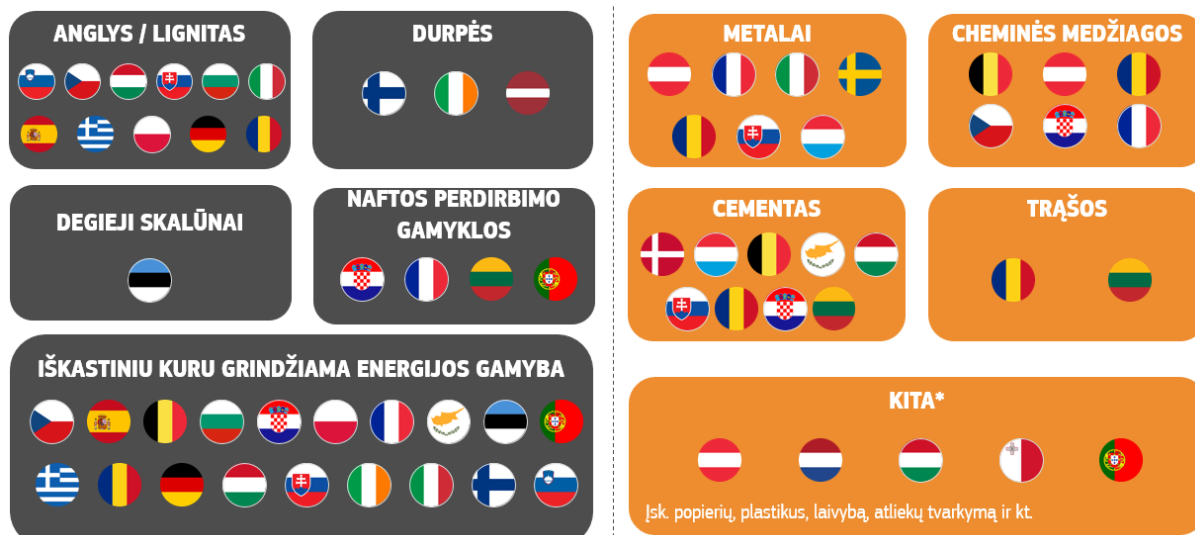
Komisija jau nustatė šiuos galimus nuosmukį patiriančius arba pertvarkomus sektorius, kuriems padarė poveikį perėjimas prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos:

¹⁰ Teritorinių statistinių vienetų nomenklatūra.

¹¹ Europos semestro proceso metu Komisija pateikė preliminaras nuomones dėl prioritetinių TPF investicijų sričių kiekvienoje valstybėje narėje (kaip nustatyta 2020 m. vasario mėn. Europos semestro šalių ataskaitų D priede, žr. https://ec.europa.eu/info/publications/2020-european-semester-overview-investment-guidance-just-transition-fund-2021-2027-member-state-annex-d_en). Galutinis Komisijos sprendimas dėl geografinės aprėpties priimamas tvirtinant programas, prie kurių pridedami teritoriniai teisingos pertvarkos planai.

¹² https://ec.europa.eu/energy/topics/energy-strategy/national-energy-climate-plans_en.

¹³ https://ec.europa.eu/info/energy-climate-change-environment/implementation-eu-countries/energy-and-climate-governance-and-reporting/national-long-term-strategies_en.

Nuosmukį patiriantys (pilka spalva) ir pertvarkomi sektoriai (oranžinė spalva), nustatyti 2020 m. vasario mėn. Europos semestro šalių ataskaitų D prieduose

Perėjimo prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos **socialinis poveikis** visų pirma susijęs su užimtumu, o tai turi tiesioginių pasekmių namų ūkių ir šeimų pragyvenimui, socialinei atskirčiai ir svarbiems lyčių aspektams. Kalbant apie nuosmukį patiriančius ES sektorius, su anglimis susijusią veiklą vykdo beveik 237 000 darbuotojų, durpių gavybos veiklą – beveik 10 000 darbuotojų, o degių skalūnų pramonės sektoriuje dirba apie 6 000 darbuotojų. Daug papildomų netiesioginių darbo vietų taip pat priklauso nuo iškastinio kuro vertės grandinės. Daug ŠESD išskiriančiuose pramonės sektoriuose taip pat dirba daug žmonių. Kai kuriais atvejais socialinis poveikis bus susijęs ne su darbo vietų praradimu, o su dideliu pramonės sektorių darbuotojų perkvalifikavimo ar kvalifikacijos kėlimo poreikiu, taip pat su darbuotojų judumu, neatsiejamu nuo reikiamų technologinių pokyčių. Pertvarka gali turėti įtakos ne tik darbo vietoms, bet ir pajamoms bei jų paskirstymui, socialinei įtraukčiai, bendruomenės darnumui, gyvenimo sąlygoms, energijos nepritekliui, galimybėms naudotis viešosiomis paslaugomis ar kitiems socialiniams aspektams.

Pertvarkos **ekonominis poveikis** nuosmukį patiriančiuose ir pertvarkomuose sektoriuose skirsis. Iškastinio kuro gavybos, gamybos ir naudojimo sumažėjimas susijęs su kasyklų ir gavybos vietų uždarymu, turto praradimu ir iškastiniu kuru kūrenamų elektrinių eksploatacijos nutraukimu. Pavyzdžiui, apskaičiuota, kad iki 2030 m. bus atsisakyta nuo pusės iki dviejų trečdalių dabartinių anglimis kūrenamų elektrinių pajėgumų¹⁴. Be to, kai kuriose valstybėse narėse vis sparčiau įgyvendinami nacionaliniai planai laipsniškai atsisakyti anglių¹⁵. Šis nuosmukis visų pirma turės ekonominį poveikį anglių pramonės regionų, kurių daugumoje regioninis BVP vienam gyventojui jau yra mažesnis už nacionalinį vidurkį,

¹⁴ Kapetaki, Z., Alves Dias, P., Conte, A., Kanellopoulos, K., Mandras, G., Medarac, H., Nijs, W., Ruiz, P., Somers, J., Tarvydas, D., *Recent trends in EU coal, peat and oil shale regions*, EUR 30618 EN, Europos Sąjungos leidinių biuras, Liuksemburgas, 2021, ISBN 978-92-76-30987-1, doi:10.2760/510714, JRC123508.

¹⁵ https://ec.europa.eu/energy/topics/oil-gas-and-coal/EU-coal-regions/coal-regions-transition_en.

vystymuisi¹⁶. Kasyklų uždarymas ir iškastiniu kuru kūrenamų elektrinių eksploatacijos nutraukimas lems atitinkamus susijusių pramonės sektorių (pvz., kasybos įrangos gamybos, perdirbimo pramonės, transporto ir logistikos) struktūrinius pokyčius. Tai taip pat turės įtakos energijai imliems pramonės sektoriams, pvz., plieno gamybai, ir padidins šių pramonės sektorių ir regionų pertvarkos poreikius.

Ekonominis poveikis pertvarkomiems sektoriams daugiausia susijęs su ekonominės plėtros ir konkurencingumo suderinimu su būtinybe smarkiai sumažinti išmetamųjų teršalų kiekį, kad būtų prisidėta prie Sąjungos 2030 m. energetikos ir klimato srities tikslų ir 2050 m. poveikio klimatui neutralumo tikslo įgyvendinimo. 2018 m. pramonės srityje, išskyrus elektros energijos gamybą, išmesta apie 20 proc. visų ES išmetamųjų teršalų kiekio¹⁷. Tai susiję su energijos vartojimu ir pramoniniais procesais. Didelis pramonės išmetamo ŠESD kiekio sumažėjimas, būtinas 2030 ir 2050 m. tikslams pasiekti¹⁸, iš dalies priklausys nuo našumo gerinimo, kuro rūšies keitimo ir elektrifikacijos¹⁹. Tačiau tam taip pat reikės keisti gamybos modelius ir diegti technologijas, kurios daugeliu atvejų nėra diegiamos dideliu mastu, pvz., cemento, plieno gamybos ar cheminių medžiagų srityse. Tokioms technologinėms permainoms nuo šiol reikės didelių investicijų, kad būtų išvengta susaistymo su taršiomis technologijomis ir neišnaudojamo turto.

„sprendžiant dėl perėjimo <...> kylančius socialinio, demografinio, ekonominio poveikio, poveikio sveikatai ir aplinkai uždavinius“ (TPF reglamento 11 straipsnio 2 dalies d punktą)

Kai kuriais atvejais pertvarka gali daryti platesnio masto **demografinį poveikį**, kai dėl tam tikrų sektorių nuosmukio regionas tampa mažiau patrauklia vieta gyventi ir dirbti. Ypač gali nukentėti jaunimas: ne tik dėl to, kad susiduria su didesniu nei vidutinis nedarbo lygiu, bet ir dėl to, kad yra labiau linkęs migruoti iš regiono²⁰. Tačiau pertvarka taip pat gali neproporcingai paveikti pagyvenusius žmones, mažumas ir neįgaliuosius, profesinėmis ligomis sergančius ar kitų (psichikos) sveikatos problemų turinčius darbuotojus.

Galiausiai reikia atsižvelgti į **poveikį aplinkai**, susijusį su perėjimu nuo daug anglies dioksido išskiriančios veiklos arba iškastinio kuro gamybos. Visų pirma, gavybos veiklos nutraukimas, kasyklų uždarymas arba tam tikrų gamyklų eksploatacijos nutraukimas gali būti susiję su nebenaudojama žeme, dirvožemio ir vandens užterštumu, geofiziniu nestabilumu ar kitais pavojais aplinkai, įskaitant **pavojų sveikatai**²¹. Durpynuose, net ir nutraukus durpių gavybos veiklą, gali būti daromas poveikis ekosistemoms – jų būklė gali blogėti, o jų gebėjimas teikti ekosistemines paslaugas (įskaitant anglies dioksido absorbavimą ir saugojimą) prastėti.

¹⁶ Alves Dias, P. *et al.*, *EU coal regions: opportunities and challenges ahead*, EUR 29292 EN, Europos Sąjungos leidinių biuras, Liuksemburgas, 2018, ISBN 978-92-79-89884-6, doi:10.2760/064809, JRC112593.

¹⁷ https://ec.europa.eu/clima/sites/default/files/strategies/progress/docs/com_2020_777_en.pdf.

¹⁸ https://ec.europa.eu/clima/policies/ets_en.

¹⁹ Žr. „Švari mūsų visų planeta“ – COM(2018) 773 *final* (4.5 skirsnį ir 7.6 priedą) ir prie 2030 m. klimato politikos tikslo įgyvendinimo plano pridėdamą poveikio vertinimą – SWD(2020) 176 *final* (visų pirma 9.4.2.7 priedą).

²⁰ Jaunimui skirtas teisingos pertvarkos priemonių rinkinys, https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/guides/2021/youth-for-a-just-transition-a-toolkit-for-youth-participation-in-the-just-transition-fund.

²¹ Atsižvelgiant į principą „teršėjas moka“ pagal SESV 191 straipsnį.

Apibendrinant, TPF daugiausia dėmesio skiria teritorijoms, susiduriančioms su didžiausiais sunkumais pereinant prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos. Tai turi būti pagrindžiama atsižvelgiant į dabartinę teritorijų priklausomybę nuo nuosmukį patiriančių ar pertvarkomų sektorių ir planus pereiti prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos Europos Sąjungoje. Visų pirma valstybės narės turi įrodyti numatomus įgūdžių profilių, kurių reikalaujama vietos darbo rinkoje, pokyčius, užimtumo iškastinio kuro gamybos ir naudojimo sektoriuje sumažėjimą arba pramonės įrenginių, kurie išmeta didžiausią ŠESD kiekį, gamybos procesų pokyčius. Kai nustatytos teritorijos apima salas arba atokiausius regionus, ypatingas dėmesys turėtų būti skiriamas tam, ar atsižvelgiant į jų ypatingą padėtį reikia laikytis kitokio požiūrio į socialinį ir ekonominį pertvarkos poveikį. Visų pirma negalima atskirai svarstyti elementų, susijusių su energetikos pertvarkos problemomis šiose teritorijose.

Galiausiai, kai valstybė narė (TTPP projekte, programos projekte arba siūlomame esamos programos pakeitime) prašo įtraukti papildomas teritorijas (palyginti su anksčiau pasiūlyta geografinė aprėptimi arba anksčiau Komisijos priimtu TTPP), jų prašymas bus vertinamas remiantis pirmiau aprašytais elementais, atitinkamos teritorijos ir gyventojų nustatymą, nuosmukį patiriančius arba pertvarkomus sektorius, svarstytiną neigiamą socialinį ir ekonominį poveikį ir suderinamumą su Komisijos nustatytais geografiniais prioritetais (įskaitant numanomą pagalbos intensyvumą). Priimdama arba iš dalies keisdama atitinkamas programas, Komisija pateiks oficialią poziciją dėl tokių prašymų.

4. PERTVARKOS PROCESAS IR UŽDAVINIAI

<i>Atitinkamos teisės aktų nuostatos</i>	
<i>Reglamentas</i>	<i>Straipsniai, konstatuojamosios dalys arba priedai</i>
Teisingos pertvarkos fondo reglamentas (2021/1056)	2 straipsnis. Konkretus tikslas 7 straipsnis. Sąlyginė prieiga prie išteklių 11 straipsnis. Teritoriniai teisingos pertvarkos planai II priedas. Teritorinio teisingos pertvarkos plano šablonas 18 ir 19 konstatuojamosios dalys
<i>Susiję teisės aktai</i>	
Energetikos sąjungos valdymo reglamentas	
Europos klimato teisės aktas ²²	

Visų pirma, nustatant TPF intervencinės veiklos loginį pagrindą paveiktoje teritorijoje, TTPP turėtų būti išsamiai apibūdintas pertvarkos procesas, kuris bus vykdomas teritorijoje, kad būtų užtikrinta neutralaus poveikio klimatui ekonomika.

„perėjimo prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos proceso nacionaliniu lygmeniu aprašymas, įskaitant pagrindinių pertvarkos <...> etapų <...> tvarkaraštį“ (TPF reglamento 11 straipsnio 2 dalies a punktas)

²² Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas, kuriuo nustatoma poveikio klimatui neutralumo pasiekimo sistema ir iš dalies keičiami reglamentai (EB) Nr. 401/2009 ir (ES) 2018/1999 (Europos klimato teisės aktas) (rengiant šį dokumentą dar nepaskelbtas).

Kiekviename TTPP turėtų būti pateiktas **pertvarkos proceso nacionaliniu lygmeniu** aprašymas, įskaitant pagrindinių pertvarkos, kuria siekiama įgyvendinti 2030 m. energetikos ir klimato srities tikslus²³ ir 2050 m. poveikio klimatui neutralumo tikslą, etapų tvarkaraštį. Šie etapai turėtų derėti su nacionaliniais energetikos ir klimato srities veiksmų planais (NEKSVP) ir nacionalinėmis ilgalaikėmis strategijomis, visų pirma planuojamomis investicijomis, pagrindinių pertvarkos etapų terminais, indėliu siekiant nacionalinių tikslų, uždaviniais, kuriuos reikia įgyvendinti, ir veiksmais, kurių reikia imtis siekiant teisingos pertvarkos²⁴. Reikėtų atsižvelgti į naujausią atnaujintą NEKSVP versiją ir Komisijos atliktą galutinių NEKSVP vertinimą, įskaitant, kai tinkama, didesnius užmojus.

„TPF parama turėtų priklausyti nuo veiksmingo pertvarkos proceso įgyvendinimo konkrečioje teritorijoje“ (TPF reglamento 18 konstatuojamoji dalis)

TTPP taip pat turės būti pateikti aiškūs pertvarkos proceso ir jo poveikio **atitinkamos teritorijos lygmeniu** artimiausiu metu (iki 2030 m. arba anksčiau) įrodymai. Jei (planuojamas) pertvarkos proceso įgyvendinimas iki 2030 m. nebus įrodytas konkrečioje teritorijoje, atitinkamas TTPP nebus užbaigtas.

Į kiekvieną TTPP turėtų būti įtrauktas išsamus perėjimo prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos nacionalinio lygmens planas. Be to, bet koks netikrumas dėl nacionalinio pertvarkos proceso nepanaikina valstybės narės atsakomybės pagal TPF įsipareigojimus nustatyti pertvarkos procesą teritorijos lygmeniu, atsižvelgiant į nacionalinį įsipareigojimą siekti 2030 ir 2050 m. tikslų (tai daroma pagal ES klimato teisės aktą), o tai turės poveikį iki 2030 m. arba anksčiau atitinkamos teritorijos lygmeniu. Pertvarkos procesas turėtų būti susijęs su iškastinio kuro gavybos, gamybos ar naudojimo nutraukimo arba laipsniško tokios veiklos apimčių mažinimo tvarkaraščiu arba pertvarkymo veiklos, procesų ir rezultatų daug ŠESD išskiriančiuose sektoriuose tvarkaraščiu.

Pasiūlymai išplėsti geografinę taikymo sritį įtraukiant teritorijas, kuriose nenustatytas aiškus pertvarkos procesas ir jo atitinkamas neigiamas socialinis ir ekonominis poveikis iki 2030 m. arba anksčiau, neturėtų būti priimami.

Teritorijose, kuriose įgyvendinant pertvarkos procesą kyla neaiškumų dėl veiklos iškastinio kuro srityje tęstinumo arba pradžios, kiekvienu konkrečiu atveju reikėtų įvertinti TTPP projekte pateiktą pagrindimą, atsižvelgiant į dvi sąlygas:

²³ Energetikos sąjungos valdymo reglamento 2 straipsnio 11 dalyje nustatyti Sąjungos 2030 m. energetikos ir klimato srities tikslai. Jie apima tikslus bent 40 proc. sumažinti išmetamą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį (palyginti su 1990 m. lygiu), bent 32 proc. sumažinti atsinaujinančiosios energijos dalį ir bent 32,5 proc. padidinti energijos vartojimo efektyvumą. Pagal Europos žaliajį kursą Europos klimato teisės aktu patvirtinamas didesnis – bent 55 proc. – 2030 m. klimato srities tikslas. 2021 m. liepos 14 d. Komisija priėmė pasirengimo įgyvendinti 55 proc. tikslą priemonių rinkinį, kuriuo atitinkami klimato ir energetikos teisės aktai bus suderinti su naujuoju tikslu (https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/delivering-european-green-deal_lt#documents). Atsižvelgdama į tai, Komisija pabrėžė, kad anglies dioksido absorbentų vaidmuo iki 2030 m. turėtų būti padidintas ir kad būsimas Komisijos pasiūlymas peržiūrėti dabartinį ES žemės naudojimo ir miškininkystės reglamentą turėtų atitikti šį užmojį.

²⁴ Jei atnaujins NEKSVP pagal Energetikos sąjungos valdymo reglamento 14 straipsnį reikės peržiūrėti TTPP, ši peržiūra bus atliekama vykdant laikotarpio vidurio peržiūrą pagal BNR 18 straipsnį.

- Kalbant apie veiklos iškastinio kuro srityje laipsniško nutraukimo įgyvendinimą, Komisija neturėtų pritarti TTPP, grindžiamiems nedidelio arba dalinio veiklos iškastinio kuro srityje apimtį ir atitinkamų ŠESD išmetamųjų teršalų kiekio mažinimo procesu, kurie akivaizdžiai nedera su 2030 ir 2050 m. tikslais. Didelis išmetamųjų teršalų kiekio sumažinimas reiškia, kad ši teritorija bent jau proporcingai prisideda prie nacionalinių 2030 m. klimato srities ir energetikos tikslų įgyvendinimo. Tai taip pat turi būti susiję su dideliu poveikiu užimtumui.
- Jei TTPP nurodytoje teritorijoje po TPF reglamento įsigaliojimo numatoma naudoti naujus gavybos ar gamybos pajėgumus, pagrįstus tradiciniu iškastiniu kuru (pvz., išduoti licencijas arba atidaryti naujas anglių kasyklas, skalūnų naftos gamyklas ar naftos perdirbimo gamyklas)²⁵, atitinkamas NUTS 3 regionas iš esmės neturėtų galėti naudotis TPF ištekliais. Tinkamai pagrįstais atvejais, kai valstybė narė gali įrodyti, kad tokia veikla nedarys neigiamo poveikio būdai, kuriuo visuose ekonomikos sektoriuose siekiama Europos klimato teisės akte nustatytų 2030 ir 2050 m. tikslų, Komisija, remdamasi kiekvienu konkrečiu atveju atliktu vertinimu, gali patvirtinti atitinkamą programą. Tačiau priimant tokį sprendimą reikia apibrėžti šios teritorijos pertvarkos procesą ir nustatyti reikšmingą su klimato kaita susijusios pertvarkos socialinį ir ekonominį poveikį.

Konkrečios teritorijos, kurioms taikomi TTPP, turėtų būti nuoseklios geografinės vietovės ir kiek įmanoma atspindėti funkcinės teritorines ekonomikos sritis, kurios atitinka bendruomenes, darbo rinkas ir ekonominę veiklą, kurioms daro poveikį įrenginiai ir susijusios įmonės, dalyvaujantys su iškastiniu kuru susijusioje veikloje arba daug ŠESD išskiriančiuose pramoniniuose procesuose. Komisija neturėtų pritarti teritorijų, priklausančių žemesniam nei NUTS 3 lygiui, nustatymui, pagal kurį dirbtinai neįtraukiamos teritorijos, kad būtų galima išlaikyti arba padidinti iškastinio kuro veiklos apimtį. Priešingai, ji gali svarstyti galimybę įtraukti teritorijas, priklausančias žemesniam nei NUTS 3 lygiui, kuriose paveiktos bendruomenės, darbo jėga ir ekonominė veikla sudaro nuoseklų geografinį vienetą, kaip aprašyta pirmiau.

TPF parama regionams, kurie labai priklauso nuo durpių gavybos, turėtų būti grindžiama poveikį darančio pertvarkos proceso įgyvendinimu iki 2030 m. arba anksčiau teritorijos, kurios atžvilgiu pateiktas TTPP, lygmeniu, remiantis 1) laipsnišku durpių, skirtų naudoti energijos gamybai, atsisakymu ir 2) reikšmingu išgaunant durpes išmetamo ŠESD kiekio sumažinimu (pvz., netaikant žalingiausios praktikos, remiant technologijų plėtrą, gerinant valdymo praktiką, durpynų atkūrimą)²⁶. TPF remiamos investicijos turėtų atitikti išimties dėl iškastinio kuro²⁷ ir aplinkos tvarumo reikalavimus, atsižvelgiant į Europos žaliojo kurso biologinės įvairovės tikslus.

²⁵ Šie trys sektoriai (anglių, durpių ir degių skalūnų) yra aiškiai nurodyti TPF reglamento 2 konstatuojamojoje dalyje ir yra trijų iš penkių kriterijų, kuriais grindžiami TPF asignavimai, pagrindas.

²⁶ Durpės yra iškastinis kuras. Jas deginant išmetama daug šiltnamio efektą sukeliančių dujų. Be to, išmetama daug ŠESD, susijusių su durpių gavyba ir žala durpynams. Dėl šių priežasčių durpių gavyba buvo vienas iš kriterijų, taikytų TPF išteklių paskirstymo metodui.

²⁷ TPF negali finansuoti investicijų, susijusių su iškastinio kuro gamyba, perdirbimu, transportavimu, paskirstymu, saugojimu ar deginimu (žr. 5.4 skirsnį).

„pertvarkos uždavinių, kylančių nustatytose labiausiai neigiamai paveiktose teritorijose, įskaitant dėl perėjimo prie <...> neutralaus poveikio klimatui ekonomikos <...> kylančius socialinio, ekonominio poveikio ir poveikio aplinkai uždavinius, vertinimas“ (TPF reglamento 11 straipsnio 2 dalies c punktas)

Vienas konkretus TPF tikslas – „sudaryti sąlygas regionams ir žmonėms spręsti dėl pertvarkos, kuria siekiama įgyvendinti Sąjungos 2030 m. energetikos ir klimato srities tikslus ir ne vėliau kaip 2050 m. užtikrinti neutralaus poveikio klimatui Sąjungos ekonomiką remiantis Paryžiaus susitarimu, kylančio socialinio poveikio, poveikio užimtumui, ekonominio poveikio ir poveikio aplinkai klausimus“²⁸. Remiantis planuojamu pertvarkos procesu, reikėtų įvertinti **dėl pertvarkos TTPP teritorijose kylančius uždavinius**. Šis vertinimas turėtų atitikti Europos socialinių teisių ramstį. Vertinimas turėtų būti pakankamai išsamus, kad būtų atsižvelgta į tikslinį TPF geografinį aspektą. Jis turėtų apimti tik tuos uždavinius, kurie yra tiesiogiai susiję su daug ŠESD išskiriančios veiklos pertvarkymu arba nutraukimu, ir visų pirma galėtų būti orientuotas į šiuos klausimus:

- Kokia santykinė pertvarkomų ir (arba) nuosmukį patiriančių regionų ekonomikos sektorių svarba? Ar daromas tolesnis poveikis kitiems sektoriams ar platesnei teritorijos ekonominei struktūrai? Ar pertvarka turi įtakos mažosioms ir vidutinėms įmonėms (MVI) ir (arba) didelėms įmonėms? Koks regiono ekonomikos įvairinimo potencialas? Ar teritorijoje yra tinkama paramos verslui sistema?
- Kiek darbo vietų gali būti prarasta arba paveikta dėl pertvarkos ar uždarymo, įskaitant ankstyvą išėjimą į pensiją? Kaip šis skaičius lyginamas su bendru užimtumu teritorijoje ir, kai tinkama, su konkrečiomis bendruomenėmis ar įmonėmis?
- Ar yra koks nors numatomų permainų poveikis paveiktoms skirtingoms pajamų grupėms? Ar yra sukurta tinkama mokesčių ir išmokų sistema, kuri kompensuotų bet kokį neigiamą paskirstymo poveikį mažiausias pajamas gaunantiems asmenims?
- Kokius perkvalifikavimo ar kvalifikacijos kėlimo poreikius galima nustatyti, atsižvelgiant ir į prognozuojamus pokyčius pertvarkomuose sektoriuose, ir į įgūdžių poreikius, susijusius su ekonomikos įvairinimu?
- Kokie yra su pertvarkos procesu susiję regionų ekonomikos sektorių, darbuotojų ir vietos bendruomenių vystymosi poreikiai ir tikslai?
- Ar švietimo ir mokymo sektorius yra pritaikytas prie pertvarkos keliamų uždavinių? Ar jis turi sistemas, skirtas keisti informacija su teritorijoje veikiančiomis įmonėmis apie jų esamus ir būsimus įgūdžių poreikius? Ar švietimo ir mokymo sistema geba savarankiškai ir laiku reaguoti į teritorijoje veikiančių įmonių poreikius ir į įmonių, kurios gali būti pasirengusios investuoti į šią teritoriją, poreikius (t. y. pritaikyti arba kurti mokymosi, mokymo ir mokymosi darbo vietoje programas)? Ar praktiškai veikia orientavimo, konsultavimo ir ankstesnio mokymosi pripažinimo sistemos? Ar jos lengvai prieinamos darbo ieškantiems asmenims? Ar pačios įmonės investuoja į savo

²⁸ TPF reglamento 2 straipsnis.

darbuotojų įgūdžius ir kaip tai vykdoma praktiškai? Ar gerai išnaudojami turimi įgūdžiai²⁹?

- Ar perėjimu prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos teritorijoje daromas platesnio masto socialinis poveikis, pvz., poveikis bendruomenės darnumui, gyvenimo sąlygoms, energijos nepritekliui ar galimybėms naudotis viešosiomis paslaugomis?
- Ar gyventojų skaičiaus mažėjimo rizika yra konkrečiai susijusi su perėjimu prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos ir kuriose gyventojų grupėse? Ar pertvarka daro konkretų poveikį jaunimui?
- Ar socialinių paslaugų sektorius yra pritaikytas prie pertvarkos keliamų uždavinių? Ar jis pajėgus susidoroti su galimu vadinamųjų naujų klientų antplūdžiu? Ar jis turi priemonių teikti naujas paslaugas ir vykdyti intervencinę veiklą, kuriais papildoma darbo rinkos pertvarka ir paramos gavėjų ryšiai? Ar jis taiko būtinius bendradarbiavimo protokolus su aktyvia darbo rinkos politika, mokymo ir švietimo sektoriais, kad visapusiškai papildytų paramos sistemą? Ar teikiamos bendruomenės socialinės paslaugos?
- Ar po pertvarkos reikia šalinti neigiamą poveikį aplinkai, pvz., poveikį dirvožemio ar vandens kokybei, ekosistemų būklei ar poveikį, susijusį su žemės rekultivavimu?

5. TEISINGOS PERTVARKOS TIKSLAIS REMTINŲ VEIKSMŲ RŪŠYS

<i>Atitinkamos teisės aktų nuostatos</i>	
<i>Reglamentas</i>	<i>Straipsniai, konstatuojamosios dalys arba priedai</i>
Teisingos pertvarkos fondo reglamentas (2021/1056)	2 straipsnis. Konkretus tikslas 8 straipsnis. Paramos aprėptis 9 straipsnis. Paramos aprėpties išimtys 11 straipsnis. Teritoriniai teisingos pertvarkos planai II priedas. Teritorinio teisingos pertvarkos plano šablonas (2 skirsnis) 5, 6, 12, 13, 14 ir 16 konstatuojamosios dalys
Bendrųjų nuostatų reglamentas (2021/1060) ³⁰	9 straipsnis. Horizontalieji principai 36 straipsnis. Valstybių narių techninė parama 63 straipsnis. Tinkamumas finansuoti
<i>Susiję teisės aktai</i>	
ES apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos direktyva ³¹	

²⁹ Pavyzdžiui, atsižvelgiant į sektorių bendradarbiavimo įgūdžių srityje planus, <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1415&langId=en>, CEDEFOP internetinę laisvų darbo vietų analizės priemonę Europai (OVATE), <https://www.cedefop.europa.eu/en/data-visualisations/skills-online-vacancies>, ES įgūdžių panoramą, <https://skillspanorama.cedefop.europa.eu/en>, ir nacionalines įgūdžių strategijas, parengtas naudojantis ES remiama EBPO technine pagalba, <https://www.oecd.org/skills/nationalskillsstrategies/>.

³⁰ 2021 m. birželio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2021/1060, kuriuo nustatomos bendros Europos regioninės plėtros fondo, „Europos socialinio fondo +“, Sanglaudos fondo, Teisingos pertvarkos fondo ir Europos jūrų reikalų, žvejybos ir akvakultūros fondo nuostatos ir šių fondų bei Prieglobsčio, migracijos ir integracijos fondo, Vidaus saugumo fondo ir Sienų valdymo ir vizų politikos finansinės paramos priemonės taisyklės.

³¹ 2003 m. spalio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2003/87/EB, nustatanti šiltnamio efektą sukeliančių dujų emisijos leidimų sistemą Sąjungoje ir iš dalies keičianti Tarybos direktyvą 96/61/EB.

„TPF remiamais veiksmais turėtų būti tiesiogiai prisidedama prie neigiamo poveikio užimtumui švelninimo ir prie pertvarkos poveikio mažinimo finansuojant vietos ekonomikos įvairinimą ir modernizavimą“ (TPF reglamento 5 konstatuojamoji dalis)

Visa TPF remiama veikla turi būti susieta su jo konkrečiu tikslu ir ja turi būti prisidedama prie TTPP įgyvendinimo. TPF siekiama sušvelninti pertvarkos poveikį remiant labiausiai paveiktas teritorijas. Tai darant skatinama subalansuota socialinė ir ekonominė pertvarka šiose teritorijose, siekiant užtikrinti, kad jų ekonomika būtų parengta ateities iššūkiams, darbuotojams būtų suteiktos deramos galimybės ir būtų teikiama parama darbo ieškantiems asmenims. Todėl TPF investicijos visų pirma turėtų būti nukreiptos į vietos ekonomikos įvairinimą ir darbuotojų bei darbo ieškančių asmenų perkvalifikavimą arba kvalifikacijos kėlimą. Kita veikla, kuriai taikoma TPF reglamento teminė taikymo sritis, taip pat gali būti remiama, jei jos indėlis siekiant sušvelninti pertvarkos poveikį yra pagrįstas TTPP.

Pagal Bendrųjų nuostatų reglamento (BNR) 63 straipsnio 3 dalį visi TPF remiami veiksmai turi būti naudingi TTPP teritorijoms.

1.1. Ekonomikos įvairinimas ir įgūdžiai

Kad pertvarkos paveiktos teritorijos galėtų pasiekti didesnę **ekonomikos įvairinimą**, TPF gali teikti paramą įmonėms ir suinteresuotiesiems ekonomikos subjektams, pvz., remti gamybinės investicijas³² į MVĮ (įskaitant labai mažas įmones ir startuolius). Jis taip pat gali investuoti į naujų įmonių kūrimą, be kita ko, pasitelkiant verslo inkubatorius ir konsultavimo paslaugas. Ypatingą dėmesį reikėtų skirti sektoriams, kuriuose galima sukurti daug darbo vietų, kad būtų sušvelnintas neigiamas poveikis užimtumui³³, ypač augimo potencialą turinčiuose sektoriuose, pvz., žaliavų vertės grandinėje³⁴.

Siekiant sušvelninti neigiamą poveikį **užimtumui**, TPF lėšomis gali būti remiamas darbuotojų ir darbo ieškančių asmenų kvalifikacijos kėlimas ir perkvalifikavimas (įskaitant mokymą) sektoriuose, turinčiuose vietos užimtumo potencialą (esamą arba kuriamą). Taip pat gali būti remiama darbo ieškantiems asmenims teikiama pagalba ieškant darbo (orientavimas ir konsultavimas, vertinimas ir ankstesnio mokymosi pripažinimas) ir remiamas jų aktyvus įtraukimas į darbo rinką. Pagalba darbo ieškantiems asmenims taip pat gali pasinaudoti atleisti darbuotojai, netekę darbo TTPP teritorijų sektoriuose, net jei jie negyvena toje teritorijoje. TPF lėšomis negalima finansuoti ankstyvo išėjimo į pensiją sistemų arba atleistiems darbuotojams skirtų kompensavimo sistemų.

³² Gamybinės investicijos – investicijos į įmonių pagrindinį kapitalą arba nematerialųjį turtą, siekiant gaminti prekes ir teikti paslaugas, taip prisidedant prie bendrojo kapitalo formavimo ir užimtumo.

³³ Tai gali apimti energijos vartojimo efektyvumą ir atsinaujinančiąją energiją bei įrodytą darbo vietų kūrimo potencialą. Remiantis JRC ataskaita, švarios energijos technologijų diegimo, energijos vartojimo efektyvumo ir darbo vietų kūrimo anglių pramonės regionuose galimybės yra didelės. Tikėtina, kad iki 2030 m. dėl regioninio priklausomybės nuo iškastinio kuro mažinimo šiuose regionuose poveikio bus sukurta ne mažiau kaip 90 proc. dabartinių su anglimis susijusių darbo vietų, o iki 2050 m. jų padaugės iki 100 proc. (Kapetaki, Z., Ruiz, P. *et al.* (2020), *Clean energy technologies in coal regions: Opportunities for jobs and growth. Deployment potential and impacts*, JRC).

³⁴ COM(2020) 474 final.

Ekonomikos įvairinimas, kvalifikacijos kėlimas ar perkvalifikavimas yra susiję su tikslais ir parama, teikiama taikant pažangiosios specializacijos strategijas. Šiuo atžvilgiu turėtų būti užtikrintas suderinamumas su atitinkamomis atnaujintomis pažangiosios specializacijos strategijomis (kaip nustatyta TPF reglamento 11 straipsnio 4 dalyje), nes parama naujai ekonominei veiklai, kai tinkama, turėtų būti sutelkta srityse, kurios šiose strategijose laikomos perspektyviomis. Kitaip tariant, TPF lėšomis turėtų būti remiama plėtros trajektorija, atitinkanti teritorijų endogeninį potencialą ir pajėgumus.

„Visa remiama veikla turėtų būti vykdoma visapusiškai atsižvelgiant į Sąjungos klimato, aplinkos apsaugos ir socialinius įsipareigojimus bei prioritetus <...> Investicijos turi būti tvarios ilguoju laikotarpiu, atsižvelgiant į visus Europos žaliuojo kurso tikslus“ (TPF reglamento 12 konstatuojamoji dalis)

TPF parama ekonomikos įvairinimui gali būti skiriama tik veiklai, atitinkančiai Europos žaliuojo kurso tikslus, laikantis BNR nustatytų reikalavimų³⁵. Be investicijų, kurioms netaikomas reglamentas (žr. 5.4 skirsnį), Europos žaliuoju kursu taip pat siekiama, kad būtų vengiama teikti paramą ekonominei veiklai, kuria būtų daroma didelė žala aplinkos tikslams (įskaitant klimato kaitos švelninimą), pvz., netvariai biomasei. Todėl, svarstant TPF paramą kitai ekonominei veiklai, tokia veikla turėtų būti atidžiai įvertinta, siekiant nustatyti, ar ji atitinka TPF reglamente nustatytus tikslus, ar laikomasi reikšmingos žalos nedarymo principo ir ar vengiama taikyti metodus, kurie nesuderinami su poveikio klimatui neutralumo tikslu.

1.2. Kita tinkama finansuoti veikla

Nors TPF lėšomis visų pirma turėtų būti remiamas ekonomikos įvairinimas ir priemonės, skirtos neigiamam poveikiui užimtumui šalinti, gali būti finansuojama ir **kita veikla**. Tai, be kita ko, moksliniai tyrimai ir inovacijos, investicijos į energijos vartojimo efektyvumą ir atsinaujinančiąją energiją, pažangus ir tvarus vietos judumas, skaitmeninimas, dirvožemio atkūrimas³⁶, žiedinė ekonomika ir socialinė infrastruktūra, skirta vaikų ir pagyvenusių žmonių priežiūros įstaigoms, ir veikla mokymo centruose, įskaitant vietos socialines paslaugas, kaip nurodyta TPF reglamento 8 straipsnio 2 dalyje. Ši veikla gali būti laikoma TPF paramos tam tikroje teritorijoje prioritetu, jei 1) ji yra tiesiogiai susijusi su TPF konkrečiu tikslu (kaip nustatyta TPF 8 straipsnio 1 dalyje, žr. pirmiau) ir jei 2) ja aiškiai prisidedama prie TTPP įgyvendinimo. Tai reiškia, kad investicijas į šias sritis reikia pagrįsti jų indėliu mažinant pertvarkos poveikį ir jų sąsajomis su pertvarkos keliamais uždaviniais, nustatytais TTPP.

Kai negalima pagrįsti, kad investicijos padeda sušvelninti pertvarkos poveikį ir yra susijusios su TTPP nustatytais pertvarkos keliamais uždaviniais (pvz., kai investicijos skirtos ne ekonomikos įvairinimui ar kitiems pertvarkos keliamiems uždaviniams, o jomis tiesiogiai prisidedama prie inovacijų, energetikos, judumo, skaitmeninimo, aplinkos, švietimo ir

³⁵ BNR 9 straipsnio 1 dalis.

³⁶ Kalbant apie 8 straipsnio 2 dalies i punkte nurodytą veiklą, valstybės narės turėtų patikrinti, ar neįmanoma užtikrinti, kad veikla visiškai arba iš dalies būtų vykdoma teršėjo sąskaita pagal esamas teršėjui taikomas teisinės prievoles, pvz., pagal aplinkosaugos leidimo sąlygas arba veiklos vykdytojų prievoles, nustatytas Atsakomybės už aplinkos apsaugą direktyvoje (2004/35/EB).

mokymo ar socialinės įtraukties politikos tikslų), reikėtų apsvarstyti kitus nei TPF finansavimo šaltinius (žr. 8 skirsnį).

Galiausiai TPF lėšomis taip pat gali būti remiama **techninė pagalba**. Tai apima veiksmus, būtinus veiksmingam TPF administravimui ir naudojimui, įskaitant partnerių gebėjimų stiprinimą, taip pat finansavimą tokioms funkcijoms kaip pasirengimas, mokymas, valdymas, stebėseną, vertinimas, matomumas ir komunikacija.

1.3. Investicijos į dideles įmones ir su ATLPS susijusių veiklų

Siekiant spręsti tinkamai pagrįstus pertvarkos keliamus uždavinius tam tikroje teritorijoje, TPF tam tikromis sąlygomis gali teikti paramą didelėms įmonėms ir, kalbant apie pramonės įrenginius, investicijoms, kuriomis mažinamas ŠESD kiekis, išmetamas vykdant veiklą, nurodytą ES apyvartinių taršos leidimų prekybos sistemos (ATLPS) direktyvos³⁷ I priede, o tai neįmanoma pagal ERPF ir Sanglaudos fondo nuostatas. Planuojant tokią paramą, į TTPP reikia įtraukti veiksmų sąrašą, kuris didelių įmonių atveju yra tik orientacinio pobūdžio³⁸.

Didelės įmonės (ne MVI) labai retais atvejais gali gauti TPF paramą gamybinėms investicijoms srityse, kurios pagal SESV 107 straipsnio 3 dalies a ir c punktus priskiriamos remiamoms sritims. Pagal TPF reglamento 8 straipsnio 2 dalies antrą pastraipą ir 11 straipsnio 2 dalies h punktą TTPP turi būti įrodyta, kad tokios investicijos atitinka visas šias keturias sąlygas:

1. jos būtinos TTPP įgyvendinti;
2. jomis prisidedama prie perėjimo prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos iki 2050 m. ir susijusių aplinkos tikslų pasiekimo;
3. jų parama reikalinga siekiant kurti darbo vietas nustatytoje teritorijoje;
4. dėl jų nereikia vykdyti perkėlimo, kaip apibrėžta BNR 66 straipsnyje.

Viešoji parama gamybinėms investicijoms į dideles įmones leidžiama, jei ji atitinka nuo 2022 m. galiojančiose regioninės valstybės pagalbos teikimo gairėse nustatytas sąlygas³⁹.

Srityse, nurodytose a punkte, leidžiama teikti viešąją paramą pradinėms investicijoms į dideles įmones.

Srityse, nurodytose c punkte, parama gamybinėms investicijoms į dideles įmones iš esmės apsiriboja tik pradinėmis investicijomis, kuriomis sukuriama nauja ekonominė veikla. Tačiau jei investicijomis siekiama įvairinti įmonės produkciją ir užtikrinti produktus, kurie anksčiau nebuvo gaminami įmonėje, arba iš esmės pakeisti bendrą produkto (-ų) gamybos procesą, susijusį su investicijomis į įmonę, parama didelėms įmonėms leidžiama ir c punkte nurodytose srityse, jei įvykdomos visos šios trys sąlygos:

---

³⁷ Direktyva 2003/87/EB.

³⁸ Jei parama teikiama gamybinėms investicijoms į dideles įmones c punkte nurodytose remiamose srityse, siekiant pasinaudoti parama, veiksmai turi būti aiškiai nurodyti TTPP sąraše, laikantis regioninės pagalbos teikimo gairių.

³⁹ Bet kokia TPF parama, suteikta iki 2021 m. gruodžio 31 d., turi atitikti taikomas regioninės valstybės pagalbos teikimo gaires.

1. regioninė pagalba susijusi su pradinėmis investicijomis į teritoriją, nustatytą bendrai finansuojamai TPF paramai c punkte nurodytoje srityje, kurios BVP vienam gyventojui yra mažesnis nei 100 proc. ES 27 vidurkio,
2. investicijos ir paramos gavėjas nurodomi Komisijos patvirtintame valstybės narės TTPP ir
3. TPF padengia didžiausią leidžiamą valstybės pagalbos investicijoms dalį.

Pagal TTPP pagrindimas, kad tokia parama reikalinga, turėtų būti pateiktas atliekant trūkumų analizę, kuria būtų įrodyta, kad be šių investicijų numatomas prarastų darbo vietų skaičius viršytų numatomą sukurtų darbo vietų skaičių. Į trūkumų analizę turėtų būti įtrauktas numanomas skirtumas tarp numatomų prarastų darbo vietų ir darbo vietų, kurios gali būti sukurtos pasinaudojant TPF parama (pvz., MVĮ skirtos investicijos į ekonomikos įvairinimą). Tai gali būti pagrindžiama ankstesniais duomenimis apie MVĮ darbo vietų kūrimą teritorijoje, dabartinio MVĮ užimtumo regione analize, užimtumo perspektyvų tyrimais ar kitomis metodikomis.

Kalbant apie pramonės įrenginius, TPF gali teikti paramą **investicijoms, kuriomis siekiama sumažinti ŠESD kieki, išmetamą vykdant į ATLPS direktyvą įtrauktą veiklą**, laikantis tam tikrų sąlygų. Pagal TPF reglamento 8 straipsnio 2 dalies trečią pastraipą ir 11 straipsnio 2 dalies i punktą TTPP turi būti įrodyta, kad tokios investicijos atitinka visas šias tris sąlygas:

1. jomis prisidedama prie perėjimo prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos,
2. dėl jų išmetamas ŠESD kiekis iš esmės sumažinamas tiek, kad bus gerokai mažesnis už atitinkamus santykinius taršos rodiklius, nustatytus nemokamiems apyvartiniams taršos leidimams suteikti pagal ATLPS direktyvą, ir
3. jos reikalingos tam, kad tam tikroje teritorijoje būtų išsaugota daug darbo vietų.

Investicijos į ŠESD kiekio, išmetamo vykdant su ATLPS susijusią veiklą, mažinimą neapsiriboja vietovėmis, kurios pagal SESV 107 straipsnio 3 dalies a ir c punktus priskiriamos remiamoms teritorijoms.

Šiuo tikslu investicijos į tokią veiklą turėtų atitikti ilgalaikį ES tikslą iki 2050 m. pasiekti poveikio klimatui neutralumą. Atsižvelgiant į ilgus investicijų į pramonę ciklus, investicijos turėtų būti parengtos ateities iššūkiams ir neturėtų lemti susaistymo su taršiomis technologijomis ar neišnaudojamo turto. Konkrečiai tai reiškia, kad TPF remiamos investicijos į veiklą, susijusią su ATLPS, turėtų paskatinti esminius pokyčius, susijusius su neutralaus poveikio klimatui veiksmais. Kita vertus, TPF lėšomis negali būti remiamos investicijos, kuriomis būtų tik dar labiau paspartintas išmetamo ŠESD kiekio mažinimas, neužtikrinant esminių pokyčių, susijusių su neutralaus poveikio klimatui veiksmais, TPF lėšomis taip pat negali būti remiamos investicijos, kurias jau paskatino ATLPS (pvz., procesų optimizavimas, didesnis energijos vartojimo efektyvumas arba šilumos regeneravimas).

Jei dėl investicijų išmetamas ŠESD kiekis smarkiai sumažėja ir yra gerokai mažesnis už atitinkamus santykinius taršos rodiklius, nustatytus nemokamiems apyvartiniams taršos

leidimams suteikti pagal ATLPS direktyvą⁴⁰, išmetamas ŠESD kiekis taip pat turėtų būti ne didesnis nei 10 proc. geriausių įrenginių, kuriems taikoma ATLPS, vidutinį išmetamų teršalų kiekį. Galima apsvaistyti investicijas į pramoninius procesus, anglies dioksido surinkimą ir saugojimą (CCS), procesų elektrifikavimą ir vandenilio naudojimą. Energetikos sektoriuje TPF parama su ATLPS susijusiai veiklai yra apribota: negalima skirti paramos su iškastiniu kuru susijusiai veiklai (žr. 9 straipsnio d punktą ir 5.4 skirsnį), be to, šiam sektoriui netaikomi atitinkami santykiniai taršos rodikliai.

TTPP turėtų būti parodyta, kaip investicijos leistų iš esmės sumažinti išmetamą ŠESD kiekį, kad jis būtų gerokai mažesnis už atitinkamus santykinius taršos rodiklius, palyginant dabartinį taršos ŠESD intensyvumą (išmetamųjų teršalų kiekį vienam pagaminto produkto vienetui) su numatomu pagerėjimu ir galutiniu taršos ŠESD intensyvumu, taikant atitinkamus santykinius taršos rodiklius. TTPP taip pat turėtų būti parodyta, kaip juo atitinkamoje gamykloje būtų skatinama vykdyti neutralaus poveikio klimatui veiksmus. Tokie veiksmai turi atitikti ES valstybės pagalbos taisykles.

Galiausiai TTPP turėtų būti įrodyta, kad investicijos į veiklą, susijusią su ATLPS, yra būtinos siekiant apsaugoti daug darbo vietų. Apsaugotų darbo vietų skaičius turėtų būti vertinamas kiekvienu konkrečiu atveju, atsižvelgiant į atitinkamų ekonominės veiklos vykdytojų gamybos intensyvumą, konkrečias sektoriaus technines charakteristikas ir darbo rinkos sąlygas atitinkamose teritorijose.

1.4. Investicijos, kurioms taikoma išimtis

TPF reglamente pateikiamas išsamus tinkamų finansuoti investicijų į veiklą, atitinkančią TPF konkretų tikslą, sąrašas, todėl negalima remti investicijų į veiklą, kuri nepatenka į šią sritį.

Be to, TPF reglamento 9 straipsnyje aiškiai nurodyta, kad TPF lėšomis neremiamas:

- atominių elektrinių eksploatacijos nutraukimas ar statybos;
- tabako ir tabako gaminių gamyba, perdirbimas ir prekyba jais;
- sunkumų patiriančios įmonės, kaip apibrėžta Komisijos reglamento (ES) Nr. 651/2014⁴¹ 2 straipsnio 18 punkte, išskyrus atvejus, kai tai leidžiama pagal laikinas valstybės pagalbos taisykles, nustatytas siekiant atsižvelgti į išimtinės aplinkybes, arba pagal *de minimis* pagalbos schemą, siekiant remti investicijas, kuriomis mažinamos energijos išlaidos įgyvendinant energetikos pertvarkos procesą;
- investicijos, susijusios su iškastinio kuro gamyba, perdirbimu, transportavimu, platinimu, sandėliavimu ar deginimu.

Dėl **iškastiniam kurui taikomos išimties** ribojamos galimos investicijos į iškastinio kuro pagrindu pagamintą vandenilį. Vandenilio iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių gamyba

⁴⁰ https://ec.europa.eu/clima/policies/ets/allowances/industrial_en.

⁴¹ 2014 m. birželio 17 d. Komisijos reglamentas (ES) Nr. 651/2014, kuriuo tam tikrų kategorijų pagalba skelbiama suderinama su vidaus rinka taikant Sutarties 107 ir 108 straipsnius (OL L 187, 2014 6 26, p. 1).

patenka į TPF reglamento taikymo sritį ir gali būti remiama⁴². Bet kurios kitos rūšies vandenilio gamyba patenka į iškastiniam kurui taikomas išimties taikymo sritį ir negali būti remiama. Be to, neįtraukiamos jokios investicijos į švərių anglių technologijas, kokso gamybą ar kitus procesus, susijusius su anglimis. Investicijos į metano, išskiriamo iš veikiančių anglių kasyklų, surinkimą ir naudojimą netinkamos finansuoti atsižvelgiant į tai, kad metanas yra iškastinio kuro kilmės⁴³. Be to, investicijos į iškastinio kuro šalutinius produktus arba iškastinio kuro neenergetinį naudojimą (pvz., skalūnų naftos šalutinius produktus arba degiųjų skalūnų pelenus) yra netinkamos finansuoti, jei jos techniškai neatsiejamos nuo pačios iškastinio kuro gamybos.

Dėl iškastiniam kurui taikomas išimties taip pat ribojama galima parama su ATLPS susijusiai veiklai. Pavyzdžiui, katilų pakeitimas efektyvesniais katilais pramonės įrenginiuose, aukštakrosnės optimizavimas ir šilumos regeneravimo sistemų įrengimas, kai tokia šiluma gaunama deginant iškastinį kurą, gali negauti TPF paramos. Parama elektros energijos arba šilumos gamybai taip pat neteikiama, jei ji susijusi su tolesniu iškastinio kuro naudojimu. Be to, investicijos, skirtos sumažinti išmetamam ŠESD kiekiui iškastinio kuro perdirbimo gamyklose, nėra tinkamos finansuoti, nes iškastinio kuro perdirbimui taikoma išimtis⁴⁴. Vienintelė išimtis būtų visiškai naftos perdirbimo gamyklos pertvarkymas į biologinio kuro perdirbimo gamyklą (t. y. objektą, kuriame perdirbamas išspaudų aliejus, tvarūs aliejai ar energiniai augalai ir kt.). Nors iškastinio kuro perdirbimui taikoma išimtis, išmetamųjų teršalų kiekio mažinimo technologijų, pvz., CCS, taikymas pramonės įrenginiuose, kuriems taikoma ATLPS direktyva (įskaitant mažo anglies dioksido pėdsako vandenilio pramoniniam naudojimui gamybą), galėtų būti tinkamas, jei išmetamas kiekis bus gerokai mažesnis už atitinkamus santykinius taršos rodiklius.

„centralizuoto šilumos tiekimo tinklų rekonstrukciją ir atnaujinimą siekiant padidinti centralizuoto šilumos tiekimo sistemų energijos vartojimo efektyvumą ir investicijas į šilumos gamybą su sąlyga, kad šilumos gamybos įrenginiams teikiama energija gaunama tik iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių“ (TPF reglamento 8 straipsnio 2 dalies g punktas)

TPF parama investicijoms į **centralizuoto šilumos tiekimo** sistemas taip pat ribota. Visų pirma pagal TPF 8 straipsnio 2 dalies g punktą investicijos į šilumos gamybą galimos tik tuo atveju, jei jos grindžiamos išimtinai atsinaujinančiais energijos ištekliais ir atitinka Atsinaujinančiųjų energijos išteklių direktyvos reikalavimus. Šiuo atžvilgiu investicijos į iškastiniu kuru grindžiamą šilumos gamybą arba energijos gamybą iš atliekų centralizuotai

⁴² Vandenilis iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių (dar vadinamas žaliuoju vandeniliu arba švarioju vandeniliu) – vandenilis, gaunamas vykdant vandens elektrolizę (elektros energiją naudojančiame elektrolizeryje) ir naudojant iš atsinaujinančiųjų išteklių pagamintą elektros energiją. Vandenilis iš atsinaujinančiųjų energijos išteklių gali būti gaminamas ir vykdant biodujų (vietoj gamtinių dujų) riformingą arba biocheminę biomasės konversiją, jei laikomasi tvarumo reikalavimų („Neutralaus poveikio klimatui Europos vandenilio strategija“ – COM(2020) 301 *final*).

⁴³ Tačiau taip neturėtų būti, kai investicijomis siekiama išvengti metano išmetimo iš uždarytų (arba uždaromų) anglių kasyklų, naftos ir dujų saugyklų arba sumažinti išmetamą kiekį, taikant rekonstrukcijos priemones, kai yra aiški rizika arba nėra kitos alternatyvos, kaip išvengti metano nuotėkio.

⁴⁴ Tai taip pat apima bet kokį CCS arba pirolizės taikymą gaminant vandenilį, skirtą naudoti iškastinio kuro perdirbimo gamyklose.

tiekiant šilumą negali būti remiamos TPF lėšomis. Centralizuoto šilumos tiekimo tinklų rekonstrukcija ir atnaujinimas (pvz., su vamzdžiais susiję darbai nekeičiant šilumos šaltinio) galimi, jei dėl tokių investicijų pagerės centralizuoto šilumos tiekimo sistemų energijos vartojimo efektyvumas. Pirmenybė turėtų būti teikiama toms investicijoms, kurių atžvilgiu laikomasi holistinio požiūrio ir centralizuoto šilumos tiekimo sistemos paverčiamos efektyviu centralizuotu šildymu pagal Energijos vartojimo efektyvumo direktyvą⁴⁵. Kaip ir bet kokia TPF parama įmonėms, investicijos į centralizuoto šilumos ir vėsumos tiekimo sistemas turi atitikti ES valstybės pagalbos taisykles.

---

⁴⁵ „Efektyvus centralizuoto šilumos ir vėsumos tiekimas – centralizuoto šilumos arba vėsumos tiekimo sistema, kurią taikant naudojama bent 50 % atsinaujinančiųjų išteklių energijos, 50 % atliekinės šilumos, 75 % kogeneracijos metu pagamintos šilumos arba 50 % tokios energijos ir šilumos derinio“, Energijos vartojimo efektyvumo direktyvos 2 straipsnio 41 punktą.

6. PROGRAMAVIMAS

<i>Atitinkamos teisės aktų nuostatos</i>	
<i>Reglamentas</i>	<i>Straipsniai, konstatuojamosios dalys arba priedai</i>
Teisingos pertvarkos fondo reglamentas (2021/1056)	10 straipsnis. TPF išteklių programavimas 11 straipsnis. Teritoriniai teisingos pertvarkos planai 17 konstatuojamoji dalis
Bendrųjų nuostatų reglamentas (2021/1060)	8 straipsnis. Partnerystė ir daugiapakopis valdymas 22 straipsnis. Programų turinys 27 straipsnis. Išteklių perkėlimas iš ERPF ir ESF+ į TPF

Kaip ir kituose sanglaudos politikos fonduose, TPF taikomas pasidalijamasis valdomas. Komisija ir kiekviena valstybė narė turi priimti partnerystės susitarimą ir vieną ar kelias programas. Valstybės narės gali parengti atskirą TPF programą arba TPF išteklius programuoti pagal vieną ar kelis ERPF, Sanglaudos fondo ar ESF+ remiamų programų konkrečius prioritetus. Vienas iš prioritetų turėtų atitikti vieną konkretų TPF tikslą.

TTPP bus pateiktas (-i) kaip programos dalis arba kaip prašymas ją iš dalies pakeisti. Vėliau TTPP bus vertinamas vykdant įprastą programos vertinimo procedūrą. Valstybės narės pateiks TTPP kartu su programomis priimti, jei jų TTPP bus gerai apgalvoti ir išsamūs. Tai reiškia, kad TPF ištekliai gali būti įtraukti iš dalies keičiant programą, kad būtų suteikta daugiau laiko TTPP parengti ir kad nebūtų vilkinamas įprastas priėmimo procesas.

Vienas TTPP gali apimti vieną ar kelias reikalavimus atitinkančias teritorijas. Valstybės narės turi nustatyti savo TTPP struktūrą, įskaitant jo ryšį su TPF lėšomis remiama (-omis) programa (-omis). Geriausia, kad vienas TTPP atitiktų vieną programą. Jei TPF parama teikiama valstybėje narėje per kelias programas, kiekvienoje iš programų turėtų apimti TTPP, atitinkantį TPF teritoriją arba teritorijas, priklausančias konkrečiai programos sričiai. Jei valstybė narė nori parengti atskirą programą visoms reikalavimus atitinkančioms TPF teritorijoms, ji gali sugrupuoti šias teritorijas į vieną TTPP, kad būtų atskleisti jų skiriamieji požymiai atsižvelgiant į tas pačias nacionalines aplinkybes. Valstybės narės taip pat gali pateikti vieną programą su keliais TTPP arba vienas TTPP gali atitikti daugiau programų⁴⁶.

Vertindama TTPP, Komisija ypatingą dėmesį skirs šioms situacijoms:

- TTPP apima TPF investicijas į kelias programas: šie TTPP bus vertinami tik vieną kartą, atsižvelgiant į Komisijai atsiųstą pirmąją programą, išskyrus atvejus, kai valstybė narė atliks tolesnius TTPP pakeitimus. Komisija ir toliau tikrins, ar bet kurios kitos programos elementai, susiję su TPF, dera su TTPP.
- TTPP 1.1 skirsnio dėl perėjimo prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos nuoseklus vertinimas: kai tinkama, ši nacionalinio pertvarkos proceso dalis turėtų būti tokia pat kiekviename tos pačios valstybės narės pateiktame TTPP.

⁴⁶ Kai vienas TTPP atitinka daugiau programų, reikia atsižvelgti į dvi pasekmes. Pirmą, TTPP susiejus su keliomis programomis gali kilti sunkumų vėliau iš dalies keičiant skirtingas programas, jei bus keičiamas TTPP. Antra, tokia padėtis gali sukelti nuosavybės problemų, jei programą valdanti institucija skiriasi nuo institucijų, atsakingų už TTPP rengimą, stebėseną ir vertinimą.

Kaip paaškinta susijusiam TTPP, valstybės narės vienu metu ir integruotai gali spręsti įvairius vystymosi uždavinius ir poreikius, susijusius su teritorijos pertvarkos proceso ekonominiais, socialiniais ir aplinkos aspektais. Kad būtų išsaugotas šis teritorinis ir integruotas požiūris, valstybės narės turėtų vengti skirstyti TPF prioritetą į ERPF tipo ir ESF+ tipo investicijas arba skirstyti TPF išteklius ERPF ir ESF+ programoms.

TPF prioritetą sudarys TPF ištekliai, taip pat ERPF ir ESF+ ištekliai, savanoriškai perkeliama pagal BNR 27 straipsnio ir TPF reglamento 10 straipsnio 2 dalies nuostatas. Turėtų būti laikomasi šių trijų perkėlimo ribų:

- Valstybės narės lygmeniu (BNR 27 straipsnis):
  - Bendra į TPF perkeltų ERPF ir ESF+ išteklių suma negali būti daugiau kaip tris kartus didesnė už TPF paramos pagal daugiametę finansinę programą sumą.
  - Iš ERPF arba ESF+ perkeltų išteklių suma negali viršyti 15 proc. atitinkamai valstybei narei skirtą atitinkamo ERPF ir ESF+ asignavimo.
- Programos lygmeniu (TPF reglamento 10 straipsnio 2 dalis): TPF prioriteto lygmeniu bendra į TPF perkeltų ERPF ir ESF+ išteklių suma negali būti daugiau kaip tris kartus didesnė už TPF paramos tam prioritetui sumą (tik kalbant apie išteklius pagal daugiametę finansinę programą).

7. PARTNERYSTĖ

<i>Atitinkamos teisės aktų nuostatos</i>	
<i>Reglamentas</i>	<i>Straipsniai, konstatuojamosios dalys arba priedai</i>
Teisingos pertvarkos fondo reglamentas (2021/1056)	11 straipsnis. Teritoriniai teisingos pertvarkos planai II priedas. Teritorinio teisingos pertvarkos plano šablonas 15 ir 18 konstatuojamosios dalys
Bendrųjų nuostatų reglamentas (2021/1060)	8 straipsnis. Partnerystė ir daugiapakopis valdymas
<i>Susiję teisės aktai</i>	
Strateginio poveikio aplinkai vertinimo direktyva ⁴⁷	

Visuomenės ir visų suinteresuotųjų subjektų **dalyvavimas ir įsipareigojimas** yra labai svarbūs TPF ir visų Europos žaliojo kurso iniciatyvų sėkmei. 2020 m. gruodžio mėn. Komisija pradėjo įgyvendinti Europos klimato pakta, siekdama suburti žmones, bendruomenes ir organizacijas, kad paspartintų klimato srities veiksmų įgyvendinimą ir sukurtų žalesnę Europą⁴⁸. Klimato paktas suteikia galimybę įvairiems suinteresuotiesiems subjektams ir pilietinei visuomenei sujungti ir bendrai kurti bei įgyvendinti klimato srities sprendimus ir paversti juos įsipareigojimais imtis klimato srities veiksmų. Be to, 2021 m. balandžio mėn. prasidėjusioje Konferencijoje dėl Europos ateities⁴⁹ bus pateiktos konkrečios rekomendacijos dėl Europos uždavinių ir prioritetų, visų pirma pasitelkiant naujai sukurtas piliečių grupes, kuriose piliečiai iš viso žemyno tarsis tiesiogiai dalyvaudami. Vienas iš prioritetų – užtikrinti teisingą ir įtraukią pertvarką.

Partnerystės principas – vienas pagrindinių sanglaudos politikos bruožų – TPF yra itin svarbus. Bendrųjų nuostatų reglamente (BNR) nustatyta, kad valstybės narės sukuria visapusišką partnerystę, į kurią įtraukiamos bent regioninės ir vietos valdžios institucijos, ekonominiai ir socialiniai partneriai, pilietinė visuomenė (pvz., aplinkos apsaugos srities partneriai, nevyriausybinės organizacijos), mokslo tiriamosios organizacijos ir universitetai⁵⁰. Šie partneriai taip pat turėtų dalyvauti rengiant, įgyvendinant ir vertinant TPF programas ir TTPP. Ši partnerystė turėtų būti plėtojama pagal Komisijos nustatytą elgesio kodeksą⁵¹. Be to, atliekant programų, į kurias įtrauktas TPF, strateginio poveikio aplinkai vertinimą, bus teikiamos viešos konsultacijos.

„Valstybės narės kartu su atitinkamomis susijusių teritorijų vietos ir regionų valdžios institucijomis <...> parengia vieną ar daugiau teritorinių teisingos pertvarkos planų“ (TPF reglamento 11 straipsnio 1 dalis)

TTPP gali atspindėti realią padėtį vietoje ir padėti spręsti problemas bei daryti poveikį teisingai pertvarkai, jei dalyvauja visi atitinkami nacionaliniai, regioniniai ir vietos

⁴⁷ 2001 m. birželio 27 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2001/42/EB dėl tam tikrų planų ir programų pasekmių aplinkai vertinimo.

⁴⁸ https://europa.eu/climate-pact/index_en.

⁴⁹ <https://futureu.europa.eu/?locale=lt>.

⁵⁰ BNR 8 straipsnis.

⁵¹ Deleguotasis reglamentas (ES) Nr. 240/2014.

suinteresuotieji subjektai, kurie prisiima atsakomybę už pertvarką savo teritorijoje. Diskusijose dėl teritorijų ateities turėtų būti visapusiškai sutelkti vietos suinteresuotieji subjektai, įskaitant ekonominius ir socialinius partnerius (pvz., profesines sąjungas, įskaitant angliakasiams atstovaujančias organizacijas) ir pilietinei visuomenei atstovaujančios organizacijos (įskaitant jaunimo organizacijas, aplinkos apsaugos NVO ir kt.). Siekiant tinkamai ir aktyviai prisidėti prie įgyvendinimo, stebėsenos ir vertinimo etapų, tokie suinteresuotieji subjektai turėtų būti įtraukti kaip stebėsenos komitetų nariai pagal atitinkamas programas. Be to, jie turėtų turėti savo vietos priemones TTPF įgyvendinimui stebėti.

Siekiant atsižvelgti į ypatingą moterų padėtį ir vaidmenį pereinant prie neutralaus poveikio klimatui ekonomikos, turėtų būti skatinama **lyčių lygybė**. Moterų dalyvavimui darbo rinkoje ir verslumui, taip pat vienodam darbo užmokesčiui tenka svarbus vaidmuo užtikrinant lygias galimybes. Be to, įgyvendinant TPF turėtų būti skiriamas ypatingas dėmesys pažeidžiamoms grupėms, kurios patiria neproporcingai didelį neigiamą pertvarkos poveikį, pvz., neįgaliesiems darbuotojams.

Labai svarbu, kad TPF valdyme aktyviai dalyvautų jaunimas. Ateities iššūkiams parengta ekonomika negali būti kuriama nedalyvaujant tiems, kurie gyvens ateityje ir formuos ateitį. TPF tikslas – sukurti naują ekonominę ir socialinę šių teritorijų ateitį ir jaunimas turi aktyviai prie to prisidėti⁵².

Kalbant apie konkretų suinteresuotųjų subjektų vaidmenį TPF programavimo ir įgyvendinimo procese, reikėtų atsižvelgti į šiuos aspektus:

- įvairių lygių valdžios institucijų kompetenciją įgyvendinant konkrečias veiklos rūšis, kaip apibrėžta TPF reglamento 8 straipsnio 2 dalyje;
- galimybę vietos ir regionų suinteresuotiesiems subjektams aktyviai dalyvauti TPF programavimo ir įgyvendinimo procese;
- būtinybę papildyti priemones paveiktose teritorijose;
- įvairių institucijų TPF įgyvendinimo ir programavimo administracinius gebėjimus.

Be to, reikėtų deramai atsižvelgti į teisinius reikalavimus, susijusius su makroregioniniu, tarpregioniniu, tarpvalstybiniu ir tarptautiniu bendradarbiavimu pagal BNR 22 straipsnio 3 dalies a punkto i papunktį ir 22 straipsnio 3 dalies d punkto vi papunktį, nes paveiktų teritorijų skirtingų rūšių bendradarbiavimas leis bendrai spręsti kai kuriuos su pertvarka susijusius uždavinius ir kartu pasinaudoti atitinkamomis galimybėmis.

---

⁵² Jaunimui skirtu teisingos pertvarkos priemonių rinkiniu siūloma parama, kaip įtraukti jaunimą į TPF įgyvendinimo procesą, žr. https://ec.europa.eu/regional_policy/en/information/publications/guides/2021/youth-for-a-just-transition-a-toolkit-for-youth-participation-in-the-just-transition-fund. Be to, toks dalyvavimas galėtų būti grindžiamas esamomis jaunimo dalyvavimo struktūromis, pvz., jaunimui skirtais tinklais pagal INTERREG programas ir makroregionines strategijas, INTERREG savanoriško jaunimo iniciatyva ir jaunimo įsipareigojimu toliau vykdyti jaunimui skirtą manifestą siekiant formuoti Europos bendradarbiavimo politiką ir jo rekomendacijas dėl jaunimo dalyvavimo. Daugiau informacijos žr. https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/brochure/youth_manifesto_interreg_lt.pdf.

„Komisija turėtų sukurti esama pertvarkomiems anglių pramonės regionams skirta platforma grindžiamą Teisingos pertvarkos platformą, kad būtų sudarytos sąlygos dvišaliam ir daugiašaliam keitimuisi įgyta patirtimi ir geriausios praktikos pavyzdžiais visuose susijusiuose sektoriuose“ (TPF reglamento 18 konstatuojamoji dalis)

Siekiant padėti visiems suinteresuotiesiems subjektams pasinaudoti turima parama, buvo sukurta **Teisingos pertvarkos platforma**. Reguliariai organizuojami renginiai, siekiant dalytis žiniomis ir gerą patirtimi, remti gebėjimų stiprinimą ir dvišalį bei daugiašalį keitimąsi nuomonėmis visuose susijusiuose sektoriuose, taip pat patarti teisingos pertvarkos klausimais valdžios institucijoms ir suinteresuotiesiems subjektams, dalyvaujantiems su TPM susijusioje veikloje. Ji taip pat apima specialų tinklalapį ir kontaktinę formą⁵³.

Teisingos pertvarkos platforma grindžiama pertvarkomų anglių pramonės regionų iniciatyva, pagal kurią bus išlaikytas specialus darbų srautas anglių, durpių ir degių skalūnų regionuose visoje ES⁵⁴. Teisingos pertvarkos platformoje taip pat konsultuos kelios darbo grupės, skirtos suinteresuotųjų subjektų dalyvavimui ir konkrečioms sektoriams, kuriuose išmetama daug anglies dioksido, visų pirma plieno, cemento, cheminių medžiagų.

Be to, Komisija planuoja platformoje sukurti projektų ir ekspertų duomenų bazę, kad būtų įsteigtas valstybių narių, regionų ir suinteresuotųjų subjektų tinklas, kuriame jie galėtų dalytis nuomonėmis ir gerą patirtimi bei padėtų sukurti tvarų projektų srautą.

Iš esmės Teisingos pertvarkos platforma teiks pagalbą TTPP nustatytiems regionams. Kiti regionai gali būti paraginti dalyvauti platformos veikloje, kad būtų lengviau keistis nuomonėmis ir politinėmis žiniomis, įskaitant tuos regionus, kurie dalyvauja anglių pramonės regionų pertvarkos iniciatyvoje, bet negauna TPF paramos.

8. PAPILDOMUMAS

<i>Atitinkamos teisės aktų nuostatos</i>	
<i>Reglamentas</i>	<i>Straipsniai, konstatuojamosios dalys arba priedai</i>
Teisingos pertvarkos fondo reglamentas (2021/1056)	11 straipsnis. Teritoriniai teisingos pertvarkos planai II priedas. Teritorinio teisingos pertvarkos plano šablonas 4 ir 7 konstatuojamosios dalys
Bendrųjų nuostatų reglamentas (2021/1060)	11 straipsnis. Partnerystės sutarties turinys 22 straipsnis. Programų turinys
<i>Susiję teisės aktai</i>	
Reglamentas dėl programos „InvestEU“ ⁵⁵	
Reglamentas dėl paskolų viešajam sektoriui priemonės ⁵⁶	

⁵³ https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/actions-being-taken-eu/just-transition-mechanism/just-transition-platform_lt.

⁵⁴ https://ec.europa.eu/energy/topics/oil-gas-and-coal/EU-coal-regions/initiative-for-coal-regions-in-transition_en.

⁵⁵ 2021 m. kovo 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2021/523, kuriuo nustatoma programa „InvestEU“ ir iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2015/1017.

⁵⁶ Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2021/1229 dėl paskolų viešajam sektoriui priemonės pagal Teisingos pertvarkos mechanizmą.

„Jei valstybės narės ketina pasinaudoti galimybe gauti paramą pagal Teisingos pertvarkos mechanizmo kitus ramsčius, jų teritoriniuose teisingos pertvarkos planuose nustatomi sektoriai ir tematinės sritys, kuriuos numatoma remti pagal tuos ramsčius“ (TPF reglamento 11 straipsnio 5 dalis)

TPM, be TPF (1 ramstis), sudaro speciali sistema pagal programą „InvestEU“ (2 ramstis) ir paskolų viešajam sektoriui priemonė (3 ramstis). Pagal šiuos kitus du ramsčius bus sutelktos papildomos investicijos teisingos pertvarkos teritorijų naudai, sutelkiant privačias investicijas ir pritraukiant viešąsias investicijas. Galimybė naudotis 2 ir 3 ramsčiais atsiranda dėl TTPP, kuriuose turi būti nurodytas ramsčių papildomumas, taip pat sektoriai ir veikla, kurie turi būti remiami pagal 2 ir 3 ramsčius. Pagal 2 ir 3 ramsčius remiami projektai gali būti vykdomi už TTPP teritorijų ribų, jeigu jie naudingi reikalavimus atitinkančioms teritorijoms, nes padeda patenkinti dėl pertvarkos kylančius vystymosi poreikius, kaip nurodyta teritoriniame teisingos pertvarkos plane^{57,58}. 2 ir 3 ramsčiai turi savo teisinį pagrindą, pagal kurį nustatomas investicijų tinkamumas finansuoti.

Pagal TPM 2 ramstį Komisija sukurs **specialią teisingos pertvarkos sistemą** pagal programą „InvestEU“. Programa „InvestEU“ yra įgyvendinantiems partneriams suteikta biudžeto garantija. EIB grupei bus suteikta didžioji ES garantijos dalis, tačiau turimais ištekliais gali pasinaudoti ir kitos tarptautinės finansų įtaigos (TFI) bei nacionaliniai skatinamąjį finansavimą teikiantys bankai. Teisingos pertvarkos sistema turėtų būti remiamos ekonomiškai perspektyvios privačiojo ir viešojo sektorių investicijos, atitinkančios teisingos pertvarkos tikslus, ir ji gali būti įgyvendinama pagal bet kurį finansinį produktą pagal keturias programos „InvestEU“ politikos linijas⁵⁹, siekiant skatinti ekonomikos augimą ir galiausiai padidinti ekonominę teritorijų patrauklumą priėmus TTPP. Pavyzdžiui, transporto ir energetikos infrastruktūros projektai, kuriais gerinamas teisingos pertvarkos regionų susisiekimas, galėtų būti finansuojami pagal 2 ramstį, net jei jie būtų įgyvendinami kituose regionuose, jei tokie projektai būtų naudingi atitinkamiems regionams ir būtų pagrįsti TTPP.

Pagal **paskolų viešajam sektoriui priemonę** bus remiamos tik viešosios investicijos, derinant Komisijos teikiamą paramą dotacijoms (1,5 mlrd. EUR) ir EIB paskolas (10 mlrd. EUR). Pagal paskolų viešajam sektoriui priemonę numatoma sutelkti iš viso 25–30 mlrd. EUR viešųjų investicijų. Jei ES paramos dotacijoms lėšos būtų padidintos arba jei jos būtų reikalingos tinkamam priemonės įgyvendinimui, priemonė galėtų būti taikoma ir kitiems finansavimo partneriams, o ne EIB. Pagal priemonę bus finansuojami projektai, kurių sukurto pajamų srauto nepakanka investicinėms sąnaudoms padengti. Į šiuos projektus numatoma įtraukti visų rūšių viešąją infrastruktūrą, pvz., energetikos ir transporto, socialinės infrastruktūros ir socialinio būsto arba miestų infrastruktūros projektus. 3 ramstis taip pat

⁵⁷ „Teisingos pertvarkos planuose nustatytose teritorijose vykdomi projektai arba tų teritorijų pertvarkai naudingi projektai, net kai jie patys nevykdomi tose teritorijose, gali naudotis šia sistema, tačiau tik tais atvejais, kai finansavimas už teisingos pertvarkos teritorijų ribų labai svarbus pertvarkai tose teritorijose“ (Reglamento dėl programos „InvestEU“ 30 konstatuojamoji dalis).

⁵⁸ Projektai „yra naudingi teritoriniame teisingos pertvarkos plane nurodytoms teritorijoms, net jei projektai įgyvendinami ne tose teritorijose“ (Reglamento dėl paskolų viešajam sektoriui priemonės 9 straipsnio 1 dalies a punktas).

⁵⁹ https://europa.eu/investeu/investeu-fund/about-investeu-fund_en.

apims konsultavimo paramą, siekiant padėti sukurti projektų bazę. Projektams, gaunantiems paramą pagal paskolų viešajam sektoriui priemonę, negali būti teikiama parama pagal jokiais kitas Sąjungos programas, įskaitant 1 ir 2 ramsčius, tai pačiai veiklai. Paskolų viešajam sektoriui priemonė bus įgyvendinama tiesiogiai valdant ir skelbiant kvietimus teikti pasiūlymus dėl projektų; pirmajame etape konkurso procedūra vyks tarp valstybių narių, o vėliau – ES lygmeniu.

„sinergija ir papildomumas su kitomis atitinkamomis Sąjungos programomis, siekiant patenkinti nustatytus vystymosi poreikius“ (TPF reglamento 11 straipsnio 2 dalies j punktas)

Siekiant reikiamo poveikio pasirinktoms teritorijoms, reikės papildomų **kitų ES finansavimo** šaltinių. Toks papildomumas turėtų būti išsamiai aprašytas TTPP. Pateikta informacija turi atitikti partnerystės susitarime ir susijusiose programose pateiktą sinergijos ir papildomumo aprašymą. Taip pat svarbu pabrėžti skiriamąją liniją su ERPF ir ESF+, atsižvelgiant į TPF intervencinės veiklos loginį pagrindą. Pavyzdžiui, nors TPF lėšomis iš esmės bus remiamas ekonomikos įvairinimas ir perkvalifikavimas arba kvalifikacijos kėlimas, kad būtų sušvelnintas pertvarkos socialinis ir ekonominis poveikis, investicijos į įperkamai švariai energijai skirtos technologijos diegimą, taip pat į tokios energijos infrastruktūrą ir į išmetamo šESD kiekio mažinimą visų pirma gali būti remiamos ERPF ir Sanglaudos fondo lėšomis (2 ir 3 politikos tikslai). Siekiant modernizuoti ekonomiką, reikėtų siekti sinergijos su ERPF taikant pažangiąją specializaciją (1 politikos tikslas). Taip pat turėtų būti užtikrinta sinergija su ERPF (4 politikos tikslas) ir ESF+, kad būtų ugdomi žalieji įgūdžiai ir kuriamos žaliosios darbo vietos. ESF+ lėšomis visų pirma gali būti remiamas naujų sistemų ir paslaugų kūrimas užimtumo, švietimo ir mokymo bei socialinės įtraukties srityse, kurios skirtos visai visuomenei arba platesnėms nei pertvarkos paveiktosios tikslinėms grupėms. Kiti finansavimo šaltiniai gali būti Europos infrastruktūros tinklų priemonė⁶⁰, programa LIFE⁶¹, programa „InvestEU“⁶², programa „Europos horizontas“⁶³, Skaitmeninės Europos programa⁶⁴, Anglių ir plieno mokslinių tyrimų fondas⁶⁵ arba ES ATLPS inovacijų fondas⁶⁶ ir Modernizavimo fondas⁶⁷.

Pagal **Ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo priemonę** (EGADP) bus teikiama negrąžintina ir paskolos parama valstybių narių reformoms ir investicijoms, kad būtų skatinama sanglauda, spartinamas atsigavimas po COVID-19 krizės, Sąjungos ekonomika ir visuomenė taptų tvaresnės, atsparesnės ir geriau pasirengusios žaliosios ir skaitmeninės pertvarkos uždaviniams bei galimybėms. Parama bus teikiama remiantis nacionaliniais ekonomikos gaivinimo ir atsparumo didinimo planais. Svarbu kiekvienu konkrečiu atveju užtikrinti EGADP ir sanglaudos politikos paramos (įskaitant TPF) sinergiją, papildomumą,

⁶⁰ https://cinea.ec.europa.eu/index_en.

⁶¹ <https://ec.europa.eu/easme/en/life>.

⁶² https://europa.eu/investeu/home_en.

⁶³ https://ec.europa.eu/info/horizon-europe_en.

⁶⁴ <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/activities/digital-programme>.

⁶⁵ https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/research-fund-coal-and-steel-rfcs_en.

⁶⁶ https://ec.europa.eu/clima/policies/innovation-fund_en.

⁶⁷ https://ec.europa.eu/clima/policies/budget/modernisation-fund_en.

suderinamuma, nuosekluma ir skiriamaja linijas, atsižvelgiant į EGADP reglamento procedūras⁶⁸.

---

⁶⁸ https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/recovery-coronavirus/recovery-and-resilience-facility_en.